

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

A. H. ALGRA — SLIEDRECHT

De regel van Mattheüs 18

Er zijn enkele hoofdstukken in de bijbel, waarvan het nummer een begrip op zichzelf is. Zo heeft je in een kring van enigszins meelevende broeders en zusters alleen maar te zeggen: „Romeinen 13“, en ze weten dat je het over het gezag van de overheid hebt. Jesaja 53, dat weet ook iedereen: de lijdende Knecht des Heren. 1 Korinthe 13: het hoofdstuk van de liefde.

Noem je Mattheüs 18, dan roept dat prompt de gedachte op aan de kerkelijke tucht. Wanneer iemand iets te berde brengt over zijn broeder, dan vragen we hem: „vergeet je niet de regel van Mattheüs 18? Je moet met hem praten onder vier ogen“.

Mattheüs 18 heeft er nogal onder geleden dat het verknicht is in losse stukken, waar we geen verband tussen zagen. Neem bijvoorbeeld vers 20 uit dat hoofdstuk. Daar staat: „Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden“. Zonder te letten op het verband waarin die woorden staan, gebruikt men ze als bemoediging, wanneer er in een kleine gemeente maar een stuk of tien kerkgangers in het zaaltje gekomen zijn.

Het voorafgaande vers, het negentiende dus, daar geldt hetzelfde van. „Als twee van u op de aarde iets eenparig zullen begeren, zal het hun ten deel vallen van mijn Vader, die in de hemelen is“. Dat mag je niet losmaken van het verband, en dat verband gaat over de tucht.

We hebben het dus over de „regel van Mattheüs 18“. Wat hebben we er van gemaakt? Sommigen over den bijna lyrisch schrijven over de kerkelijke tucht. „Een kerk die waarachtig liefheeft, weet ook mensen weg te drijven, uit te stoten, de woestijn in te jagen“. En meer van zulk soort zinnen.

Mattheüs 18 is, helaas, voor velen een handleiding geworden voor de toepassing van de kerkelijke tucht. Dan gaat het altijd fout. „Bestraf hem onder vier ogen“, dat is wel het moeilijke begin, maar kijk eens aan, dat kun je tegenwoordig per telefoon doen. De rest komt dan met een ijsig automatisme. Je hebt in het kerkelijk leven de „trappen van

censuur“. Eerste trap, tweede trap, en dan de „ban“ of uitsluiting uit de Christelijke gemeente. Die „ban“ geven we een mooie naam: „uiterste remedie“; het laatste geneesmiddel. Het is dan wel een paardemiddel.

Bij dit onheilige toepassen van tucht denken we meestal aan de tucht die het gevolg was van meningsverschillen in het kerkelijk leven. Maar er is veel meer gebeurd. Ik denk aan de „tucht over doopleden“ waarover voor de tweede wereldoorlog door synodes gehandeld is. Toen konden jongens worden uitgestoten, die 's zondags voetballen of naar het voetballen gingen kijken. Als één van die jongens jaren later weer naar de Here gaat verlangen, zal hij niet opnieuw de kerk opzoeken die hem indertijd uitstootte. Er komt dan teveel bij hem boven, aan gegriefdheid of aan schaamte, of aan allebei; zodat hij dan toch liever naar een andere kerk gaat. Er is immers keus genoeg.

In 1936 was er een synode die een uitspraak deed over de C.D.U. Onze jongens weten daar niet meer van, die denken bij C.D.U. aan de Bondsrepubliek. Maar indertijd had je in ons land ook een C.D.U. Die werd door de synode in één zak gestopt samen met de N.S.B., waar ze niets mee te maken had. Het ging bij de C.D.U. over het antimilitarisme. Goed, wie lid was van de C.D.U. kon met de kerkelijke tucht „behandeld“ worden. Er was een gemeente waarvan sommige leden zich bij de C.D.U. hadden aangesloten. De herder van die gemeente zei: „we hebben om dat synodebesluit niet gevraagd, en we hebben er dus niets mee te maken“. Maar niet elke gemeente had zo'n herder en de tucht werd toegepast.

U zegt: dat was misbruik van de tucht en het misbruik heft het gebruik niet op. Dat is wel zo, maar als er zo ontstellend veel misbruik is, moeten we dan niet eens nadenken over de vraag, wat de Here ons eigenlijk leert in Mattheüs 18?

En zeker in onze tijd moet de kerkelijke tucht geen slag in de lucht zijn. We weten nu toch al- len, dat wanneer je iemand af-

sniijdt, hij gegarandeerd nooit in jouw kerk terugkomt. Hij zal een andere kerk zoeken. Vroeger lag dat misschien anders. Toen kon je nergens heen. Rooms worden deed je niet en je kon de kerk ook moeilijk missen omdat je dan overal buiten kwam te staan. Buiten je familie en buiten je werk op den duur. Toen had de afsnijding enige zin. De verloren zoon kwam ook terug omdat hij honger had en zonder werk zat. Als de tucht inderdaad een geneesmiddel is, moet je dat middel alleen toedienen wanneer je redelijkerwijs mag aannemen dat het iets uithalen zal. Anders gaan we als kerk geweldige woorden zeggen, die nergens op slaan.

Is de tucht dan geen opdracht die de Here Jezus aan de gemeente gaf? Hij heeft toch Zelf gezegd:

„indien hij (de zondaar) naar de gemeente niet luistert, dan zij hij u als de heidenen en de tollenaars“?

Ja, maar wat betekent dat? De Here Jezus heeft dat gezegd en Hij heeft zelf aanvankelijk weliswaar de heidenen wat op een afstand gehouden, maar de tollenaars zeker niet. Die stootte Hij niet af.

Men heeft uit deze moeilijkheid een uitweg gezocht. De Here Jezus zou zich bij de bestaande opvatting en praktijk hebben aangesloten. De Jood had geen contact met de heidenen en de tollenaars.

Het lijkt mij toch onwaarschijnlijk dat de Here Jezus zich bij een praktijk aansluit, die Hij Zelf in woord en daad veroordeelt. Kan het niet zijn, dat de Heiland bedoeld heeft: „een broeder, die hardnekkig weigert te luisteren naar de gemeente, moet je maar zien als iemand bij wie je helemaal van vorenafaan beginnen moet?“ Dat deed de Here Jezus

immers ook Zelf. Hij zocht de tollenaars en Hij nodigde zichzelf uit om bij hen te eten.

Het is van groot belang, dat we er op letten, hoe de woorden van de Here Jezus over de „tucht“ overgekomen zijn bij de leerlingen. Want wij leven zoveel later. Wij zien Hem niet spreken. Wij horen niet zo direct de toon van zijn stem en wij zien zozeer niet hoe Zijn ogen staan. De discipelen wel.

En dan valt het ons op, hoe Petrus reageert op de woorden van de Heer. Toen kwam Petrus bij Hem en zeide: Here, hoeveel maal zal mijn broeder tegen mij zondigen en moet ik hem vergeven?

Toen. Dat woordje is belangrijk. Nu weten we, hoe de woorden van de Here Jezus althans bij Petrus overkwamen.

Petrus heeft niet gedacht: o, nu hebben we een handleiding voor de tucht, maar hij heeft gedacht: wat is dit moeilijk. Kunnen we dit wel opbrengen? Hoe vaak moeten we vergeven? Komt daar nooit een eind aan?

Wij leerden vroeger op catechisatie dat „tucht“ een woord was, dat afgeleid was van het woord „trekken“. Ik weet niet of onze dominee hierin taalkundig gelijk had. Maar zakelijk in ieder geval wel.

Als we het hebben over „de regel van Mattheüs 18“ dan moeten we niet denken aan „tucht volgens het boekje“, maar aan de sterke band van de liefde, waarmee we trekken, naar de Here Jezus toe. In onze mond mag het Woord van God zeer levend zijn, wanneer we met de zondaar spreken. Het kan onze eigen jongen of dochter zijn. Het woord „vergeving“ is, als de regel van Mattheüs 18, de gouden draad door al onze woorden heen.

In dit nummer:

Pagina 41
Ds A. H. Algra,
De regel van Mattheüs 13

Pagina 42
Prof. C. Veenhof,
Het gaat ook om een
belofte

Pagina 42
Marc de Klijn,
De verantwoording van
een schrijver (1)

Pagina 44-45
D. W. L. Milo,
Intercontinentale handel
- van zilver tot zilver -

Ds H. Amelink,
De brief aan de Efeziërs

Pagina 46
Marc de Klijn,
Oproep vanuit Nes Ammim
Israël - verstuurd Kerst '74

D. van Aalten,
Boekbespreking

C. VEENHOF — KAMPEN

Het gaat ook om een belofte

Er is aan de kwestie dr Wiersinga nóg een aspect dat naar mijn overtuiging de volle aandacht verdient.

Ik kan dat misschien het meest concreet beschrijven door een verhaal te vertellen. Ik wil dat speciaal doen met het oog op de jongere generatie die niet hebben meegemaakt wat in de jaren dertig heeft plaats gevonden.

☆☆☆

In de jaren dertig was er een opmerkelijke beweging in de Geref. Kerken gaande. Een aantal jonge predikanten — o.a. Van Teylingen, Zuidema, Schippers, Vonk, Van 't Veer, Van der Vegt, Van 't Veer, Holwerda, Van den Born en ik — hadden langs verschillende wegen, en veelal onafhankelijk van elkaar, maar niet het minst door de Calvijnstudie oog gekregen voor de scholastieke vervorming van de leer omtrent het verbond, de belofte, de doop enz. die in de Geref. Kerken gangbaar was geworden. Ze hadden ingezien dat het spreken van een inwendig en een uitwendig verbond; van een in- en uitwendige zijde, een „wezen” en een „verschijning” daarvan; van een doop „in volle” en „niet volle zin”; van een belofte als „heilstoeging”, als algemeen aanbod van genade” en, als consequentie daarvan het houden van de te dopen kinderen voor wedergeborenen, niet reformatorisch was, niet op de belijdenis was gefundeerd en evenmin in de Schrift werd geleerd. En ze hadden ervaren in de pastorale praktijk hoe funest die vervorming dikwijls op het geloofsleven inwerkte. Met enthousiasme verkondigden ze in de prediking, in lezingen, cursussen, publicaties enz. wat ze hadden ontdekt. Ze ervoeren dat als een gave en een opdracht van Christus.

Met grote felheid werd op hun optreden door vooraanstaande theologen gereageerd. Ze werden zelfs gescholden voor „baardeloze knapen” die van Kuiper en Bavink niets afwisten, als lieden die de situatie in de Geref. Kerken erger maakten „dan voor „Assen”.”

In die tijd heb ik mij toen geworpen op de studie van Kuiper en andere gereformeerde theologen. Ik heb toen o.a. alle Herauten doorgewerkt en, voor zover die te bereiken waren, de theologische geschriften van mannen als Gispén, Helenius de Cock, Bos, Lindeboom, Heins, Ten Boer en andere „Afgescheidenen”. Ik merkte daarin dat wat wij propageerden in de Geref. Kerken ook altijd ongehinderd was verdedigd en wij dus niets nieuws vertelden.

Wat ik zo gevonden had publiceerde ik in het begin van de oorlog in het weekblad Pro Eccle-

Kerkelijk Leven

sia en, om- en uitgewerkt, in het vierde hoofdstuk van mijn **Predik het Woord**. Ik deed dat met de bedoeling en in de hoop enigszins pacificerend te werken. Het heeft niet gebaat!

☆☆☆

Zoals men weet resulteerde het verzet tegen wat deze jonge mensen predikten in een synodaal ingrijpen dat ten gevolge had dat er door de synode een reeks „leeruitspraken” werd uitgevaardigd die den volke als vertolking van „goddelijke waarheden” op de consciëntie werden gebonden. In de leeruitspraken over het verbond etc. verklaarde de synode dat ze niets deed dan een leeruitspraak van de synode van 1905 herhalen.

Mijn vrienden dr Dam, Holwerda en ik zijn toen gezamenlijk een studie begonnen over die leeruitspraak van 1905. Het resultaat daarvan publiceerden wij in het boekje **Rondom „1905”**. We deden dit ook al weer met de bedoeling pacificerend te werken. We waren door deze studie namelijk tot de overtuiging gekomen dat ook de leeruitspraak van 1905 zich niet richtte tegen wat wij verkondigden.¹⁾

Maar ook deze poging om vrede te stichten boekte geen succes.

De synoden zetten door Ze wezen alle bezwaren af. Ds Van Teylingen schreef in die dagen zijn briljante studie **Aard en achtergrond van het geschil in de Geref. Kerken**, waarin hij aantoonde dat de opvattingen van de „verontrusten” van die tijd voluit confessioneel waren.²⁾

Ik schreef met hetzelfde resultaat mijn **In den chaos**.

Maar ook deze oefenden geen invloed in de synodale kringen.

Ook een poging om een met behulp van Berkouwer's **Het Rooms-Katholieke Dogma** opgestelde „Verklaring van Gevoelen” de synode te contenteren liep op niets uit. Die Verklaring werd ondanks herhaalde verzoeken daarover een uitspraak te doen door de synode niet eens in behandeling genomen.

Het einde van het drama was dat de synode eiste dat de ambtsdragers der kerk niets anders mochten leren dan wat met de synodeuitspraken ten volle in overeen-

¹⁾ Later heb ik dat nog uitvoeriger beargumenteerd aangetoond in de brochure **Nog eens een appel**.

²⁾ Een van de meest vooraanstaande praeadviseurs der synode zei mij eens dat dat een „gevaarlijke” brochure was.

stemming was. En ze verklaarde dat wie dat niet deed de belofte brak die hij bij zijn amtsaanvaarding had afgelegd.

☆☆☆

Wat mij in al die jaren en bij al dat studeren en publiceren scherp voor ogen stond was dat ik bij mijn amtsaanvaarding beloofd had **trouw** te zullen zijn aan de belijdenis der kerk. en dat ik, indien ik met de belijdenis in strijd kwam, ik of mij moest conformeren aan de synodebesluiten, of mijn ambt moest neerleggen.

Die belijdenis is immers zoals Groen van Prinsterer en later Noordmans hadden gezegd de **spreek- en leerregel** voor prediking en onderwijs in de kerk. Niet **krachtens** maar wel **blijkens** die belijdenis had de kerk daarin immers uitgesproken wat als waarheid Gods in haar midden moest gepredikt en geleerd worden. Zij moest en mocht van alle ambtsdragers daarom een **onbekrompen** en **ondubbelzinnige** aanvaarding en handhaving daarvan verwachten.

Bovendien hadden alle predikanten in de Geref. Kerken uitdrukkelijk beloofd dat, als zij tegen de „substantie” van de belijdenis bezwaren kregen, zij die in enig opzicht niet overeenkomstig Gods Woord achtten, zij daarover **met de kerk zelf** zouden spreken. Met de kerk zoals die in haar vergaderingen funktioneert.

Zoiets sprak trouwens voor wie enig kerkelijk besef heeft, voor wie verstaat wat een echte „dialog” **binnen** de gemeenschap der heiligen, wat het „met alle heiligen”, betekent als van zelf.

Daarom studeerden de „verontrusten” uit de jaren veertig — dikwijls keihard — om na te gaan of wat zij, ingaande tegen het „gangbare gevoelen” op de genoemde punten, niet **tegen** de confessie ingingen, of, op zijn minst, iets voorstonden dat met de confessie **niet in strijd kwam**.

Daaromtrent werden — en zijn ze voor zover ze nog in leven zijn — rotsvast overtuigd.

En toen ze dat waren hebben ze tegen de synoden gezegd: Wij hebben er geen bezwaar tegen dat wat U leert „in de vrijheid der kerken” gelaten wordt. Grote en vrome theologen hebben dat al eeuwen lang verkondigd. Voetius voorop! Daar moet maar eens broederlijk en gedegen over gesproken worden. Maar als U ons vraagt om wat U uitsprak als „goddelijke waarheid” te aanvaarden, met de mededeling dat, als we dat niet doen, wij als brekers van onze belofte beschouwd we als zodanig behandeld moeten worden, dan zeggen we daar uit volle overtuiging, maar met grote pijn in het hart, **NEEN** tegen. En men weet het, toen zijn zij die dat „neen” volhielden in hun ambt geschorst en afgezet.

☆☆☆

Toen ik geschorst was leefde in mij de gedachte mij bij die schorsing neer te leggen.

Ik kende de zonde en de ellende van het sectarisme!

Maar een aantal ouderlingen kwam bij mij en vroegen: „Hebt u de overtuiging dat **God** u uit uw ambt heeft ontslagen?” Op die vraag antwoordde ik ook uit volle overtuiging **„NEEN”**. En toen vroegen ze of ik dan mijn

Pastorale notities

Onze tijden zijn in Gods hand

Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven. Maar de Bijbel zegt ook, dat ons leven en onze tijden in de hand van de HERE zijn. En dat is een troostrijke gedachte.

God de HERE geeft ons het leven. Hij draagt en verzorgt het. Hij is het ook die ons leven leidt en beschermt.

Als de dichter van Psalm 31 zich door boosdoeners belaagd voelt, die plannen smeden om hem het leven te benemen, dan zegt hij: Op U HERE vertrouw ik. Gij zijt mijn God. Mijn tijden, d.w.z. mijn lot en mijn leven in uw hand.

De HERE deelt ons de levensdagen toe. Hij verlengt ze en bepaalt er de maat van. Hij kan ons met lengte van dagen zegenen en Hij kan onze levensadem voortijdig afsnijden.

De HERE geeft en Hij neemt. Als Hij tot de mens zegt: keer weder gij mensenkint, dan gaan we uit het land der levenden weg. Dan geven wij de geest, welke ons leven doet en deze keert terug tot Hem die Hem eerst geschonken had.

God nam dan die geest, dat leven, weer tot Zich. Zodat wij zeggen mogen, ook als we straks gestorven zijn, dat ons leven in de hand van de HERE is.

Dat is juist de troost van het door Christus verlore volk, dat de dood niet het einde is van ons menselijke bestaan. Ook de dood kan ons niet scheiden van de liefde Gods.

Wij zijn niet enkel in dit leven op Christus hopende. Ten slotte is ons leven verborgen met Christus in God. Ook bij het sterven zijn we op Christus hopende. Immers Hij, die Christus uit de doden opgewekt heeft, zal ook onze sterfelijke lichamen levend maken door zijn Geest, die in ons woont. Wij geloven in de wederopstanding van het vlees.

Zo blijft ons leven door alles heen gewaarborgd in de hand van de HERE. Het heeft geen bestand in onszelf. Het heeft geen duurzaamheid in enige menselijke substantie die onsterfelijk is te noemen.

De HERE is het die ons doet bestaan en voortbestaan.

Hoe? Dat kunnen we niet begrijpen. Dat is Gods geheim. Zoals Daniël het uitsprak toen hij tot Balsazar zei: 'Die God in wiens hand uw adem is en bij wie al uw paden zijn'. Ook de verborgen paden van het bij de doden zijn.

Bilthoven.

B. Telder

arbeid als herder der kudde van Utrecht mocht staken. En na veel strijd en gebed kwam ik tot de overtuiging dat ik dat niet mocht doen. Maar — ik deed dat met het stellige voornemen dat ik al mijn best zou doen om, met alle andere geschorste ambtsdragers en de kerken en kerkleden die hen trouw bleven, aansluiting te zoeken bij de Christelijke Geref. Kerken. Ik meende dat ik de situatie daarin tamelijk goed kende, ook de spanningen en moeiten die daarin leefden. Maar deze kerken hadden als enige **belijdenis** niets dan de drie formulieren van eenigheid.

Tot mijn grote vreugde waren de vrijgemaakte kerken in haar eerste synode daartoe unaniem bereid. Professor Schilder sprak in verband daarmee het voluit kerkelijke en oecumenisch-gereformeerde woord: „Ik heb voor die vereniging twintig jaar kerkelijke

Vervolg op pag. 46

In de volgende serie artikelen zal een poging worden gedaan om de plaats die de russische schrijver Solzjenitsyn zowel als getuige tegen het economisch geweld, als criticus van het huidige Sovjet-socialisme, als strijder voor de waarheid en egen de leugen inneemt, nader te bepalen.

Daarmee wordt het onderzoek naar de motieven van waaruit Solzjenitsyn schrijft

— waarmee met de bespreking van zijn roman

„Kankerpaviljoen” indertijd een begin was gemaakt — voortgezet en beëindigd.

MARC DE KLIJN — AMSTERDAM

SOLZJENITSYN EN HET GEWELD

De verantwoording van een schrijver (1)

Alexander Isayevitsch Solzjenitsyn werd op 11 december 1918 in Kislovodsk geboren. Zijn vader stierf aan het Duitse front 6 maanden voor Alexanders geboorte en het kind werd alleen door de moeder, die met een zwakke gezondheid een karig inkomen verdiende als typiste, in Rostov opgevoed.

Op school was hij een uitstekende leerling. Hij studeerde wis- en natuurkunde en na zijn huwelijk in 1940 met Natalya Reshetovskaya beëindigde hij in 1941 een correspondentie cursus in filosofie, literatuur en geschiedenis, vlak voor het begin van de WO II.

Op 18 oktober 1941 ging hij als artillerieofficier in het leger, werd tot tweemaal toe wegens moedigheid doortastend optreden gedecoreerd en tot kapitein bevorderd. In juli 1945 — hij was toen 27 jaar oud — werd hij echter door Stalin's geheime politie gearresteerd en kwam hij in de beruchte Lubyankagevangenis in Moskou terecht op grond van de beschuldiging dat hij Stalin in brieven oneerbiedig had gecritiseerd. Solzjenitsyn werd bij verstek — dat was in die tijd een standaard-procedure — veroordeeld tot 8 jaar dwangarbeid in een strafkamp. Dit vonnis werd toen als een lichte straf beschouwd.

Zijn literaire proeven en schetsen die tot dusverre de censuur niet hadden gepasseerd werden als verdacht materiaal in beslag genomen, hoewel er geen materiaal voor een gegronde aanklacht in kon worden gevonden.

De ervaringen die Solzjenitsyn opdeed in diverse concentratiekampen vonden hun weerslag in zijn roman „In de eerste cirkel”, in het verhaal „Een dag van Iwan Denisowitsch” en in het toneelstuk „De kamphoer en de simpele ziel”.

Een maand nadat hij was ontslagen uit het strafkamp werd Solzjenitsyn opnieuw zonder enige vorm van proces veroordeeld tot zgn. „voortdurende ballingschap” in Kok-Terek hetgeen neerkwam op levenslange gevangenschap en isolatie uit de menselijke samenleving. Tijdens deze periode, vanaf maart 1953, werd hij vanwege een kwaadaardige tumor in het ziekenhuis opgenomen en onderging daar een bestralingskuur

met gunstig resultaat. In zijn roman „Kankerpaviljoen” heeft Solzjenitsyn deze belevenissen en zijn gedachten daarover beschreven.

Ook deze tweede veroordeling was in de tijd van Stalin's terreur niets buitengewoons. In Kok-Terek werd het hem toegestaan wis- en natuurkunde te onderwijzen en volgens getuigenissen van leerlingen en collega-leraren was hij een voortreffelijk pedagoog die zijn vak niet alleen volkomen beheerste, maar zijn leerlingen ook wist te boeien.

Door zijn aantal lesuren te beperken kon Solzjenitsyn tijd vrij maken om zich in het geheim aan het schrijven van proza en poëzie te wijden, ook al was hij ervan overtuigd dat geen woord van al zijn geschriften ooit gepubliceerd zou worden. Toch zou de grote ommekeer niet lang op zich laten wachten.

In 1956 werd Solzjenitsyn ontslagen uit zijn ballingschap en een jaar later werd hij gerehabiliteerd. In totaal had hij 11 jaren in gevangenschap en als balling doorgebracht, had hij temidden van miljoenen andere gevangenen geleefd of liever getracht te overleven. Hij had de mikrokosmos van Stalin's concentratiekampen-universum van binnen en buiten leren kennen.

Zelf was hij ervan overtuigd dat zijn veroordeling wettig was en het logisch gevolg van het feit dat hij Stalin — overigens zonder zijn naam te noemen — had gecritiseerd. In zijn brieven had hij geschreven ervan overtuigd te zijn dat Stalin het marxistisch-leninisme had verraden, dat hij ook verantwoordelijk was voor de nederlagen gedurende de eerste jaren van de WO II, dat hij een slecht theoreticus was en zich van uiterst primitieve taal bediende. In het rehabilitatierapport werd vermeld dat Solzjenitsyn zich weliswaar tegen de persoon Stalin had uitgelaten, maar dat hij niettemin de juistheid van het marxistisch-leninisme veronderstelde evenals de onvermijdelijke overwinning van de progressieve socialistische revolutie over de gehele wereld. Verschillende getuigen konden verder verklaren dat Solzjenitsyn een Sovjet-patriot (een vaderlandslievende Rus) was en dat hij noch in woorden noch in daden had blijk gegeven van een anti-Sovjet gezindheid.

Gedurende vele jaren had Solzjenitsyn in de vrees geleefd dat iets van zijn geschriften zou uitlekken en hij had dan ook niemand in zijn omgeving er iets van laten

lezen. Niettemin deprimeerde dit geheime schrijverschap hem zeer en was zijn behoefte aan een vak-kundig literaire kritiek zo groot, dat hij in 1962 besloot de novelle „Een dag van Iwan Denisowitsch” het licht te doen zien. Dit was mogelijk geworden doordat Chroeschtschow in 1961 met zijn zgn. geheime redevoering tegen Stalin en diens persoonlijkheids-verheerlijking een periode van dooi en afkoeling, van gematigde vrijheden met name voor de intelligentsia en de schrijvers, inluidde. Chroeschtschow persoonlijk had zijn „nihil obstat” aan Solzjenitsyn's publicatie gegeven en het hoofd van de literatuursectie Tvardovsky maaide met zijn warme ondersteuning het gras voor de voeten van de stalinistische critici weg, die hun eigen positie voelden wankelen. Zolang Chroeschtschow aan de macht was kon Tvardovsky nog enkele verhalen van Solzjenitsyn publiceren in het blad Novy Mir. De gesmoorde kritiek laaide evenwel weer op toen Chroeschtschow in 1964 ten val werd gebracht en ook degenen die Solzjenitsyn ondersteunden steeds meer grond onder hun voeten voelden wegzakken.

De prozasectie van de Moskouse schrijversorganisatie verdedigde weliswaar nog de op handen zijnde publicatie van de roman „Kankerpaviljoen”, maar nadat de roman „in de eerste cirkel” werd verboden kon ook de verschijning van „Kankerpaviljoen” in Novy Mir getorpedeerd worden.

Vanaf dat tijdstip verschenen de manuscripten van Solzjenitsyn in de zgn. Samizdat-edities in getypte vorm, die ondergronds aan een groeiende lezersschare werd verspreid. Inmiddels hadden deze manuscripten ook het Westen bereikt waar direct met vertaling en publicatie werd begonnen. Solzjenitsyn drong erop aan dat zijn werk toch het eerst in zijn eigen land mocht verschijnen, maar een verhevigde lastercampagne tegen zijn persoon was het gevolg. Zijn manuscripten en archieven werden in beslag genomen en hij werd uit de Schrijversbond gestoten, hij werd een werktuig in handen van de imperialisten en een verrader van de Sovjet-Unie, een lasteraar genoemd. Op al deze aantijgingen antwoordde Solzjenitsyn met een hartstochtelijk pleidooi voor de vrijheid van de literatuur — een pleidooi dat door de kritiek in eerste instantie is misverstaan als een oproep om alle censuur af te schaffen.

Solzjenitsyn beoogde méér, name-

lijk de aansluiting te vinden bij de grote Russische literatuur uit het verleden, die volgens hem altijd oog had gehad voor het lijden der mensheid. Het zgn. socialistisch-realisme — de literatuur die volgens het ideologisch ingestelde partijapparaat wordt geprogrammeerd — stelt daarentegen dat literatuur de toekomst mooier moet voorstellen dan zij is, namelijk in het perspectief van de heilstaat. Dit is volgens Solzjenitsyn een falsificatie, een leugen. Anders dan partij-redevoeringen te houden die kunstmatig willen aantonen dat de russische roman niet dood is — zoals men in het Westen beweert, wil Solzjenitsyn dat men waarheidsgetrouwe romans publiceert in plaats van ze door de censuur te laten mangel- en, of verketteren. Wanneer de universele gerechtigheid via deze romans aan het licht zou komen zou men daarmee een bijdrage leveren aan de zuivering van het collectieve wereldgeweten. Het doel en de taak die Solzjenitsyn zichzelf en de gehele literatuur ziet gesteld gaat niet alleen een persoonlijke rechtvaardiging te boven, maar overschrijdt ook de grenzen van een nationale cultuurtaak. De literatuur wordt namelijk een schakel om de gehele mensheid tot elkaar te brengen, omdat zij dient te appelleren aan het algemeen en universeel menselijke. De literatuur heeft dus een duidelijke profetische taak!

De geschriften van Solzjenitsyn werden weliswaar tot eind 1969 toe ondergronds verder verspreid, maar de democratische oppositie in de Sovjet-Unie kreeg het ook zelf steeds zwaarder te verduren. Aanhangers van de beweging werden gearresteerd en in zwakzinnigen-inrichtingen opgesloten, ofwel in dwangkampen of verafgelegen verbanningssoorten onschadelijk gemaakt.

Eenzelfde lot zou Solzjenitsyn beschoren zijn ware het niet dat de Zweedse Academie Solzjenitsyn in 1970 de Nobelprijs voor literatuur toekende op grond van de „ethical force with which he has pursued the indispensable traditions of Russian literature”. Het ging hierbij dus niet alleen om een literaire beoordeling maar ook Solzjenitsyn's karakter, zijn zedelijke moed en waarheidsliefde waren hierbij in het geding.

Zowel door de korte periode van gematigdheid, tolerantie en gezond verstand die het Sovjet-regime in de zestiger jaren kenmerkte, waardoor Solzjenitsyn's stem gehoord kon worden, als door zijn

Vervolg op pag. 44 - onder

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Intercontinentale handel

van zilver tot zilver

Vandaag een economisch verhaal. Voor huiselijke zakenlieden en voor zakelijke huismoeders — en alles wat daar tussen ligt. Het verhaal speelt in de grijze oudheid, ten tijde van Abraham of daaromtrent.

Een kleine 2000 jaar voor Christus trokken reeds handelslieden met ezelskaravanen uit het Aziatisch Tweestromenland naar het Noordwesten, tot dicht bij het latere Constantinopel. Tot vrijwel in Europa. Ze volgden de grote rivieren, doorwaadden de Eufraat nabij zijn bronnen, beklommen het Antitaurusgebergte, gingen de hoogvlakte van Klein-Azië over, langs het huidige Kayseri en kwamen in de omgeving van het huidige Turkse Ankara in de staat Anatolië, later Capadocië genoemd.

Dat was in Klein-Azië, waar later Paulus rondreisde. Hemelsbreed was de afstand al zo'n 1200 kilometer. Als karavaanweg dus 1500 tot 2000 kilometer door wild en bijster gebied. Elke ezel droeg tin of wollen coupons, tot een gewicht van 75 kilo. Stel dat een zo zwaar beladen ezel dertig tot vijftig kilometer per dag aflegde — dan duurde de reis meer dan zeven weken. Zeg maar gerust twee maanden.

De Assyrische kooplieden, die hun producten in Anatolië zelf verhandelden — door middel van zo'n twintig handelskantoren — zaten niet werkeloos op de volgende karavaan te wachten: ze hielden zich intussen intens bezig met de plaatselijke markt. Die markt verhandelde eveneens wol, wollen stoffen en kleding, maar ook koper. Wat we vertellen speelde in het huidige Kültepe, circa 20 kilometer Noord-oostelijk van Kayseri. In deze plaats bevond zich het centrum van de Assyrische intercontinentale handel.

—o—

Hoe weet men dit alles? Uit de kleitafels, die door opgravingen aan het licht zijn gekomen. Alle contracten, brieven, boodschappen en administraties werden namelijk in spijkerschrift op klei geschreven en bleven zo de eeuwen door bewaard. Hoewel er misschien al tienduizenden kleitabletten zijn gevonden, kan de wetenschap slechts over

een drieduizend-tal beschikken; de rest wordt door de Turkse regering bewaard of is in handen van verzamelaars geraakt. Als u bedenkt, dat de onderzoekers eerst de Assyrische taal en het spijkerschrift machtig moeten zijn, om vervolgens de kleitabletten te kunnen ontcijferen en daarna de kennis te ordenen; dat het geschrevene in veel gevallen handelstaal of -jargon bevat; dan moet u wel diepe eerbied hebben voor de geleerden, die in dit best bewaarde archief aller tijden een bron van sociaal-economische wetenschap aanboorden.

Jawel, een kleine vier duizend jaar geleden: economische aanpak in de handelstransporten, voorkomen van ballastladingen, sociale regelingen en afspraken, contracten en prijsvaststellingen, invoerrechten en kortingen, goederen- en geldverkeer, vertrouwen en garanties, winst en verlies. Er is geen nieuws onder de zon.

Nauwkeurig is vastgesteld: hoe het tuig van de ezels was vervaardigd, hoe de lading werd verdeeld, hoe het met de reiskosten ging, hoeveel invoerrechten werden betaald, hoeveel de winst per karavaan bedroeg. Ook hoe groot de risico's van rovers, ziekte en ongeval waren, hoe de ladingen werden verpakt en verzegeld, hoe een hoeveelheid onverzegeld tin als reisgeld werd meegegeven: voor tol en invoerrechten.

De wollen coupons, ongeveer vier bij vier-en-een-halve meter groot, wogen ongeveer 2½ kilogram en kostten ongeveer het jaarloon van een dagloner of de koop prijs van een slaaf. Op een ezelslast werd 2 kilo tin invoerrecht geheven, bijna 3% alzo.

De Assyriërs exporteerden dus tin en wollen stoffen. Er zat een goede winst in die handel: op het eerste werd een bruto winst van 100% gemaakt, op de stoffen zelfs 200%. Op wol werd 5% invoerrecht geheven; bovendien hadden de Anatolische vorsten en aristocraten recht op een voorkoop met 10% korting. De overige goederen werden door nationale commissionairs doorverkocht en vonden vlot hun weg. Er werden kwaliteitsnormen gehanteerd voor de coupons, welke liepen van „koninklijk”, via extra goed, goed, middelmatig, tweede kwaliteit, tot inferieur.

—o—

Waar kwamen deze wollen stoffen vandaan? Grotendeels waren ze eerst door de Babyloniërs in Assyrië geïmporteerd. Waar vandaan? Dat behoeft geen probleem te zijn: sedert duizenden jaren worden wollen tapijten, tentkleden en coupons vervaardigd in de binnenlanden van West-Azië, vooral Perzië. Maar voorts ook werden de stoffen als huisindustrie door de vrouwen van handelaars geweven, die daarvoor een eigen opbrengst in zilver ontvingen na een geslaagde reis. U kunt hier denken aan Spreuken 31, waar van de degelijke huisvrouw ge-

Vervolg van pag. 43

SOLZJENITSYN EN HET GEWELD

persoonlijk talent, zijn inzet en doorzettingsvermogen is Solzjenitsyn de spreekbuis geworden van miljoenen onderdrukten in en buiten de Sovjet-Unie, is hij een symbool geworden, een soort Atlas-figuur die de gehele wereld op zijn schouders torst.

En hoezeer de officiële partijorganen ook getracht hebben de uitspraak van de Zweedse Academie in discrediet te brengen, toch bleek de wereldopinie over dusdanige invloed te beschikken, dat men geen andere maatregelen tegen hem ondernam dan hem het land uit te wijzen.

Solzjenitsyn's laatste manuscript — het zeven-delige werk Goelag-Archipel — werd in beslag genomen, terwijl in het Westen een begin werd gemaakt met de vertaling zodat ook in Nederland in 1974 de eerste 2 delen konden

verschijnen.

In dit werk staan niet langer Solzjenitsyn's eigen ervaringen centraal, maar de collectieve ervaringen van circa 60 miljoen onschuldige, door de terreur vervolgd, vernederde, vertrapte en gedode Sovjet-burgers, vanaf het moment van de Russische revolutie tot aan de dag van vandaag toe.

Solzjenitsyn was hiertoe in staat als overlevende van diverse straffampen en hij schreef deze massale aanklacht niet alleen uit een persoonlijke behoefte om zich eens uit te spreken, en het verleden op te helderen, maar vooral als iemand die zich medeverantwoordelijk weet voor de misdrijven die het Sovjet-regime in het verleden heeft begaan en nog steeds begaat. Hij spreekt namens de doden tot de nog levenden, hij klaagt namens miljoenen stemlozen die in vergetelheid dreigen weg te zakken, de nog levenden, die van dit bloedige verleden niets willen weten, aan.

Mede door Solzjenitsyn is binnen de Sovjet-Unie de vraag naar de waarheid opgekomen, de vraag naar het verleden, het heden en de toekomst, kortom de vraag naar de rechtvaardiging en de zin van het leven. In het zich momenteel vooral ondergronds afspelende ontmythologiseringsproces is Solzjenitsyn een belangrijke schakel.

H. AMELINK — SITTARD

De brief aan de Efeziërs

Verscheidenheid van gaven. 4:7

Dat het toch hier echt gaat over de eendracht binnen een gemeente blijkt ook wel als Paulus in vers 7 zegt dat er verscheidenheid is wat de gaven betreft. Dat is geen reden om jaloers te worden. Want de Christus deelt ze uit. Hij weet het beste wat bij ons past.

Hemelvaart. 4:10

Paulus gaat wat hij gezegd heeft „bewijzen” met Psalm 68. In deze psalm wordt gesproken over de zegetocht van Israëls God. Hoe Hij in liefdevolle machtsuitoefening Zijn volk uitleidt uit Egypte en binnen leidt in het beloofde land. En dat de HERE in Jeruzalem gaat wonen door de ark daarheen te voeren. 2 Sam. 6. De ark was bij uitstek teken van

Gods tegenwoordigheid. Zijn troonzetel. De ark, die van Gods gunst getuigt. De ark van het verbond.

Nu is het met de ark niet best gegaan in Israël. Niet best met de ark, omdat het niet goed ging met het volk. Daarmee bedoel ik uiteraard dat het volk van de HERE afweek. Als Israël, onder leiding van de zonen van Eli, de ark maakt tot een soort tovermiddel in de slag bij Afek, dan geeft Hij de ark over in de handen van de Filistijnen, onbesneden. De HERE laat echter de ark niet bij de Filistijnen, maar hij komt terug naar Israël en is dan jaren lang in het huis van Abinadab. Het is allemaal te lezen in het begin van het boek Samuël.

Dan, na veel jaren brengt David de ark naar Jeruzalem. God staat op tot Zijn rust. Ps. 132:13, 14. Daaraan denkt Paulus in dit ge-

zegt wordt: dat haar handen stoffen weven en gordels voor de koopman. Het speldegeld, het particuliere inkomentje van de meewerkende huisvrouw, is al oud!

Wat kregen de handelaars voor hun uitgevoerde wollen stoffen en tin terug? Wel, wat Anatolië aan waardevol materiaal had uit te voeren: zilver en goud. Die twee edele metalen hebben alle tijden door, het een meer dan het ander, een zekere waardevastheid gehad. Bovendien leenden ze zich door hun betrekkelijke zeldzaamheid voor kostbaarheden en gelddepot; maar ook voor het gebruik als waarderemeter.

De ruilvoet van export en import was dan ook een terugkerend chapter in de correspondentie. De handel was gebaseerd op contracten, die — met alle duistere plaatsen — een vrij scherpe kijk geven op het goede koopmansgebruik van die dagen. In de oude contracten kwam bijvoorbeeld een term voor, waarmee niet alleen kwijting voor de betaalde koopprijs werd gegeven — maar waarin tegelijk werd aangeduid dat hiermee de koop definitief was geworden. Dat is niet zo vanzelfsprekend als het lijkt. Zelfs in onze tijd bestaan er gebruiken, dat onbetaalde goederen teruggehaald kunnen worden. Maar ook kennen wij vandaag de gedeeltelijke betaling, die een koop niet definitief maakt: de voorlopige betaling (in slecht Nederlands aanbetalingsgenoemd); de godspenning; de cautie op een voorlopig koopcontract voor onroerend goed, die verloren gaat als de koop niet nader definitief wordt gemaakt. Voors hebben wij het huurkoopsysteem, waarbij het gekochte pas in eigendom van de koper overgaat nadat de laatste afbetaling is geschied; en anderzijds het lease-systeem, waarbij roerend of onroerend goed wordt gehuurd, gebruikt en volledig betaald, doch nimmer in eigendom overgaat maar vervangen wordt. Vermoedelijk waren ook in de oudheid zo al verschillende koopcontracten bekend; anders zou de term overbodig zijn, waarmee zowel kwijting als definitieve koop werd aangegeven.

—o—

Die Assyriërs waren dus als kooplieden niet te onderschatten. Want behalve het importeren en verkopen van hun eigen producten in het verre Anatolië, lieten ze zich op de plaatselijke wolmarkt ook terdegelijken. Grote hoeveelheden schapenvachten en wol werden op een wolbeurs omgezet. Die wolhandel kregen ze in handen door samenvoeging van particuliere gelden in een soort aandelenvennootschap. Ook de mensen thuis konden aandelen nemen in deze lucratieve handel. Het effect was, dat de grootste koper de beurs beheerste, de prijs vaststelde, een monopolie opbouwde en goede winst nam van de inheemse handelaars. Na betaling van 5% heffing hielden de Assyriërs er een forse winst aan over. Dat moeten de mensen van het land toch met lede ogen hebben aangezien, denkt u niet? Toch, daar de vreemdelingen in Anatolië onmisbare stoffen en tin invoerden, blijktbaar in

de handel meer uitgeslagen waren dan hun Westerse broeders, bovendien producten aan zilver en goud afnamen en uiteraard door de profiterende vorsten en aristocraten beschermd werden... hebben ze zich in deze gang van zaken moeten schikken. Ook hier is geen nieuws onder de zon. De economisch sterkere kan de lakens uitdelen.

lebaad —o—

Zo'n reis van vele maanden was natuurlijk niet ongevaarlijk. Misschien om die gevaren af te kopen werd aan de gepasseerde staten en landjes een heffing afgedragen, betaald in tin. In totaal kostte deze tol tien procent van de lading, buiten mondkost en logies natuurlijk. Het laat zich horen, dat de doorreislanden medewerking verleenden aan een veilig transport; al te veel berovingen zouden de lucratieve karavananen ontijdig beëindigen.

Bovendien droegen de handelaars een zeker percentage af aan de „handelskamer” of „beurs”: een instelling, die hun het recht en de mogelijkheid van handel verschafte. Waarbij u kunt denken aan het middeleeuwse Hanzeverbond in Europa; een samenwerking van exporterende handelaars om zich van veilige handelswegen en mogelijkheden te verzekeren. Termen als „flauwe handel”, „prijsverhogende invloeden”, „onder de prijs gaan” en dergelijke wijzen op een gezonde handelsgeest, die de Oosterlingen nimmer kan worden ontzegd.

Niettemin, als de schaduw bij het licht dook de sluikhandel naast de geordende handel op. Om de hoge tolgelden te ontgaan werd ook gesmokkeld. Diverse kleitabletten spreken van smokkelwegen, smokkelaren, en smokkelgelden. Door Assyriërs kon onder ede worden beloofd, dat zij geen smokkel zouden bedrijven. Bij ontdekking was de smokkelwaar uiteraard verbeurd en konden de smokkelaren worden gegijzeld.

Het tin, dat uit Assyrië naar Anatolië werd vervoerd, had dus deels de betekenis van verzegelde koopwaar — deels die van betaalmiddel, geld. Het teruggebrachte zilver werd gebruikt om nieuwe goederen te kopen en deze weer naar richting Europa te vervoeren. De importhandel begon met zilver. De geëxporteerde goederen brachten zilver op. De kring is gesloten. Zilver betekent van huis uit: geld. En geld maakt geld. Zilver levert meer zilver. Ook vierduizend jaar geleden was men daar achter. Er is geen nieuws onder de zon; wat er is, is er geweest en zal er zijn. *)

*) Het meeste materiaal is ontleend aan een samenvatting van dr K. R. Veenhof's dissertatie „Aspects of old Assyrian trade and its terminology”, 1972. Wij danken hem hartelijk voor het inzicht, dat hij ons schonk!

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

leeft altijd om alles tot de volheid te brengen. Om alle dingen te herstellen in Jezus Christus.

Gaven. 4 : 11-13

Als de ark naar Jeruzalem gebracht is, deelt David geschenken uit aan het volk. 2 Sam. 6 : 19. Een broodkoek, een stuk vlees en een druivenkoek. In die geschenken wordt verzinnebeeld de zegen des HEREN voor héél Israël. Psalm 132 : 13 v.v.

Zo deelt de verhoogde Heiland nu Zijn gaven uit aan de gemeente vanuit de hemel.

In de eerste plaats apostelen. De speciale opdracht van de apostelen was om getuigen te zijn van de opstanding. Hand. 1 : 21, 22. Zij konden zeggen: ik heb het zelf gezien en zelf gehoord, wat ik nu verkondig. 1 Joh. 1 : 1-4. Zij vormen het fundament van de kerk. Ef. 2 : 20. Aan hun woord heeft de Heiland de kerk van alle eeuwen gebonden. Joh. 17 : 20. Profeten: Die hebben de apostelen terzijde gestaan in het werk van het stichten van gemeenten. Van deze soort dienaren kunt u lezen in Hand. 13 : 1.

Evenals het apostelambt was ook het profetenambt, in de zin, zoals

hier bedoeld, tijdelijk. Ze behoren tot de eerste tijd van de Nieuwtestamentische kerkgeschiedenis. Ze hebben geen opvolgers. Evenmin als de apostelen opvolgers hebben.

Dan worden Evangelisten genoemd. Wat hun werk is door het woord al wel duidelijk. Ze moeten het Evangelie prediken. Als Paulus in de een of andere plaats een groep gelovigen had verworven, hoe klein soms ook, dan ging hij haastig weer verder. Hij is eigenlijk nergens lang geweest. Hij liet wel medewerkers achter of zond die later om verder te arbeiden aan de opbouw van de gemeente. We kennen er enkelen bij name. Timotheus en Titus b.v.

Dan herders en leraars. Dat zijn niet twee verschillende ambten. Maar dat is één ambt, naar twee zijden benoemd.

Natuurlijk zijn er veel meer nadegeschenken, die we van de Heiland ontvangen. Paulus spreekt hier niet over ouderlingen. Ook niet over diakenen. Hij doet dus een keus.

Wat is het gemeenschappelijke in de ambten, die Paulus hier noemt? Dat door de mensen, hier genoemd, met deze opdrachten, aan de gemeente en in de wereld de blijde boodschap van de verge-

ving der zonden en de bevrijding van het leven gehoord wordt.

Doel

Welke bedoeling zit achter deze geschenken van God? Opbouw. We dienen hier wel te denken aan een opbouw, zoals Paulus er over gesproken heeft in hoofdstuk 2. De kerk is een gebouw, waarvan de apostelen en profeten het fundament zijn, terwijl Jezus Christus de uiterste hoeksteen is. Dat gebouw moet opgetrokken worden door de toebrengring van steeds meer kinderen des Heren en door de kinderen des Heren toe te rusten tot dienstbetoon.

Eenheid

Op deze manier moet de eenheid van het geloof en van de kennis bereikt worden. Weer die eenheid of opdracht. Die eenheid is er, hebben we al gezien. Hier: de eenheid moet nog bereikt worden. Hoe kan dat? Nu, wat we in Christus hebben, moet ook toegeëigend worden. En ons vertrouwen en onze kennis kunnen we dienen meer en meer te worden.

deelte. Maar hij geeft er een nog diepere zin aan.

Gods triomftocht, begonnen met de uittocht uit Egypte, zo duidelijk voortgezet in de opvoering van de ark naar Jeruzalem, vindt zijn aanvankelijke voltooiing in de hemelvaart van onze Heer Jezus Christus.

Wie is er naar de hemel gevaren? Wel, de man, Die opstond in Galilea, was de Zoon van God, Die eerst neerdaalde naar de aarde. Waarom kwam Hij op aarde? Om hier te lijden en sterven voor onze zonden. Om te zijn het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegdraagt. En als het Lam is Hij ook ten hemel gevaren. Openb. 5 : 6. Hij is met Zijn bloed de hemel binnen gegaan. De schuld is betaald. De dood overwonnen. Hij

Vervolg van pag. 42

Het gaat ook om een belofte

moeite en ook de Theologische Hogeschool in Kampen voor over."

Helaas is het niet tot die vereniging van gereformeerde kerken gekomen.³⁾

★ ★ ★

Dit was een lang verhaal, maar het was nodig om duidelijk te maken wat ik nu zeggen wil. Want dat is dit, dat ik het met verwondering en verdriet heb beleefd dat nu in de Gereformeerde Kerken (synodaal) op evidente wijze, zonder daarbij ook maar enigszins met de confessie en de trouw daaraan te rekenen, van de belijdenis op evidente wijze wordt afgeweken. Buiten de kerkelijke vergaderingen om werden en worden pogingen ondernomen om de kerken in confessioneel opzicht „om te turnen”.

Ik geloof dat ik niet „conservatief” ben. Ik meen dat ik wel enigszins op de hoogte ben van wat er in kerk en theologie gaande is. En ik ben mij er ten volle van bewust dat de gemeente van Christus voor een ongehoord zware taak staat in de wereld van nu en vooral aan verbijsterend zware verzoeken is blootgesteld die haar van de weg die haar Heer haar wil doen gaan, afvoeren. Het confessionalisme met zijn lugubere bijverschijnselen van meedogenloze hardheid en kil fanatisme heb ik bovendien aan den lijve ervaren!⁴⁾

Maar confessionele trouw moet er in de kerk van Christus zijn! Paulus roept het de gemeente van alle tijden toe: „Strijd de goede strijd des geloofs, grijp naar het eeuwige leven, waartoe gij geroepen zijt en de goede belijdenis afgelegd hebt voor vele getuigen. Ik beveel (!) voor God, die alle leven wekt, en voor Christus Jezus, die de goede belijdenis voor Pontius Pilatus betuigd heeft, dat gij

³⁾ Van 1854 tot 1892 kwamen er in de gereformeerde kerken drie kerkelijke verenigingen tot stand. Van 1920 tot 1968 drie kerkscheuringen.

⁴⁾ Toen ik op 21 augustus 1945 geschorst werd ontving ik daarna precies 21/31 van mijn maandsalaris! En in 1968 werden volgens de **Kerkelijke Kaart van Nederland** mij de rechten als emeritus-hoogleraar ontnomen op grond van het feit dat „de geëiste genoegdoening met betrekking tot de bescherming der leer en de trouw aan de orde der kerken niet had gegeven”. Ik accepteerde namelijk de tuchtmaatregelen tegen de ondertekenaars van de „Open Brief” niet. Met mijn confessionalistiek was het wel in orde, zei men, maar zij functioneerde niet goed! De synodale rapporten over mijn „zaak” heb ik ongelezen ter zijde gelegd. De kerk van Kampen waar toe ik mag behoren was reeds vóór dien van de ene dag op de andere uit het „verband” gestoten. Ik zeg dit alles zonder rancune. Wat mij betreft komt er morgen een hereniging tussen de binnen- en de buitenverbandse kerken!

dit gebod — om de belijdenis trouw te zijn — onbevlekt en onberispelijk handhaaft tot de verschijning van onze Heer Jezus Christus” (1 Tim. 6:13 v.). En in de brief aan de Hebreeënen wordt de gemeente vermaand zich vast te klampen aan de belijdenis, de gemeenschappelijke belijdenis, speciaal aangaande Jezus Christus zijn zending en werk, vast te houden. (Hebr. 3:1 en 4:14).

De gereformeerde kerken hebben dat in de letterlijke zin van het woord tussen brandstapels en ge-

vangenissen en schavotten gedaan in haar confessie. Die zijn mensenwerk, appellabel aan de Heilige Schrift, die kunnen en moeten eventueel, als de Heilige Geest de kerk dieper in de waarheid inleidt, gecorrigeerd, verkort, uitgebreid worden. Maar — in en door de kerk zelf.

En daarom begrijp ik niet hoe dr Wiersinga en anderen met het belijden van hun kerken omspringen zoals ze dat nu doen.

Het gaat in het bezig zijn met de belijdenis toch ook om een **belofte!**

Oproep vanuit Nes Ammim, Israël

Verstuurd Kerst 1974

Als christelijke nederzetting in Israël volgen wij met aandacht en zorg de uitspraken en verklaringen van kerken en individuele christenen in Nederland over de situatie in en rond de Staat Israël. Wij schrijven deze oproep met Kerst 1974, een oproep die u aan het begin van het jaar 1975 bereikt. In het nieuwe jaar willen wij vanuit Israël uiting geven aan onze zorg over de situatie in het Midden-Oosten en een **krachtige oproep doen aan alle nederlandse christenen tot gebed voor en dienst aan Israël.**

Als groep van ongeveer 90 personen zijn wij in Nes Ammim een niet onaanzienlijke vertegenwoordiging van de nederlandse christenheid in Israël. In het klein delen wij hier dagelijks in de spanningen en dreigingen van een ogenschijnlijk onvermijdelijke oorlog. Door de regelmatige terreuraanvallen in Israël worden wij telkens weer aan deze dreiging herinnerd.

Wij trachten ons daadwerkelijk te wijden aan de dienst aan Israël door de inspanning van ons werk (o.a. rozencultuur), door onze vele kontakten en gesprekken met joden en arabieren. Onze hoop wordt gevoed, doordat wij af en toe kleine bruggen van begrip en verzoening mogen slaan over kloven van misverstand en achterdocht.

Vanuit onze christelijke verbondenheid ontstaan ook goede kontakten en diepgaande gesprekken met onze arabische medechristenen in Galilea.

Wij willen kerken en christenen ik in Nederland oproepen om:

- a. te bidden, dat het jaar 1975 een jaar van SJALOOM mag zijn voor Israël en het Midden-Oosten,
- b. zich met de liefde, die van een christen verwacht mag worden, voor het volk waaruit de Messias geboren werd, in te zetten voor het voortbestaan van de Joodse Staat, die zo nauw verbonden is met heel de joodse identiteit,
- c. er bij de nederlandse regering en volksvertegenwoordiging op aan te dringen om het langzaam afglijden naar een anti-israëlsche houding te verla-

ten en om blijk te geven van een moedige houding in plaats van angst voor een nieuwe arabische olieboycot,

- d. te bidden, dat alle christenen in Israël bruggebouwers van vrede en verzoening zullen zijn en blijven getuigen van een andere oplossing van de onvoorstelbare problemen dan de oplossing van terreur en geweld.

Vanuit ons geloof in de Messias van Israël getuigen wij van onze diepe solidariteit met Israël en van onze zekerheid, dat Israël en de Kerk elkaar nodig hebben op weg naar het Rijk van God.

Commentaar

Nes Ammim is ontstaan nadat honderdduizenden joden sinds de stichting van de staat Israël konden terugkeren in hun vanouds beloofde land. Christenen hebben zich na de afschuwelijke genocide afgevraagd of deze exodus het einde betekende van hun omgang met Israël. Zij zijn de joden nagereisd om het gesprek gaande te houden en ondanks alles te zeggen: „Uw God is onze God. Hoe kunnen wij samen verder?” Nes Ammim bedoelt een bijdrage te leveren aan de moeizame opbouw van het land en te werken aan betere verhoudingen tussen joden en christenen.

Toch wil Nes Ammim uitdrukkelijk géén zendingspost zijn. In een informatiefolder wordt dit aldus geformuleerd: „Wij menen, na alles wat er in de loop der eeuwen gebeurd is, niet het recht te hebben om tot de joden te zeggen: kom bij ons; kom in de kerk. Trouwens welke kerk zou dat dan wel moeten zijn?”

Officieel heeft men zich dus monddood gemaakt en niet alleen vanuit een principiële stellingname, maar ook omdat de Israëlsche regering dit als voorwaarde stelde. Men tolereerde geen zending en evangelisatie vanuit een door de regering toegewezen grondgebied.

Dit is mij persoonlijk gebleken bij een bezoek aan Nes Ammim in 1971, waar men ontsteld was over het feit dat ik — bekeerde

jood — mij in de kerk had laten dopen. Zelfs als ik dat gewild had, zou ik nooit in Nes Ammim toegelaten zijn als vaste bewoner en medewerker. Men vreesde immers dat de autoriteiten dit zouden uitleggen als proselytisme.

Het verzoek van Nes Ammim (om de oproep te plaatsen in „Opbouw”) gaat vergezeld met de mededeling, dat zich momenteel vier Gereformeerd Vrijgemaakt b.v. gezinnen in de nederzetting bevinden, die prijs zouden stellen op merkbare steun van hun achterland. Voorafgaand aan de vraag of wij inderdaad in staat én bereid zijn om de gevraagde steun te verlenen, zou het wenselijk zijn om goed geïnformeerd te zijn over wat er werkelijk gebeurt in Nes Ammim, met name wat de menselijke kontakten betreft. Misschien is het mogelijk dat ons contact leidt tot een pastorale zorg voor elkaar en dat onze hulp veel wenselijker blijkt dan wordt vermoed. De motivering vanuit het achterland zou dan gepaard gaan met de ervaringen opgedaan in Nes Ammim. Laten wij er in ieder geval voor bidden dat het Evangelie de doelstelling van Nes Ammim van binnenuit openbreekt naar een moedig getuigenis, juist daar waar het naar menselijke maatstaven gerekend onmogelijk schijnt.

M. de Klijn

Boek-bespreking

‘Het evangelie tussen pacifisme en geweld’

Huldreich Zwingli...

door dr K. M. Witteveen.

Luther, Zwingli en Calvijn... deze drie; en de minste van deze drie is Zwingli — zo zou je haast denken. Want in het godsdienstig onderwijs wordt aan Zwingli het minst aandacht geschonken. De onbekendheid met deze reformator is echter niet terecht. De Rooms-Katholieke kerkhistoricus L. J. Rogier kent aan Zwingli een nogal belangrijke plaats toe voor de ontwikkeling van de Reformatie als hij zegt: „Cornelis Hoen, advocaat bij het hof van Holland werd de vader van de Zwingliaanse sacramentsopvatting, die op haar beurt weer die van de Calvinisten en van vele wederdopers beïnvloed heeft.” Reeds vóór Zwingli’s optreden bestond zijn opvatting over het avondmaal bij vele bijbelse humanisten en Zwingli heeft zijn opvattingen daaruit geput en deze in geconcentreerde vorm doorgegeven aan Calvijn. U ziet dat Zwingli een onmisbare schakel vormt in de keten van de reformatiegeschiedenis. Alle reden dus om een voor ieder goed leesbaar boek te schrijven over Zwingli. Zo zal dr Witteveen er ook wel over gedacht hebben toen hij aan het boekje met bovenstaande titel begon.

Wie wat wil weten over details uit het leven van Zwingli, zijn optreden in Zürich, zijn godsdienstgesprekken (o.a. met Lu-

ther), zijn houding t.a.v. de overheid, zijn optreden tijdens de Zwitserse godsdienstoorlog, .. doet er goed aan dit boekje aan te schaffen en het te lezen. Het is uitgegeven door uitgeverij J. H. Kok B.V., Kampen en is te koop voor f 12,90.

Een voor ieder goed leesbaar boekje van 126 bladzijden, onderverdeeld in 25 korte hoofdstukjes. Elk hoofdstuk belicht één bepaald facet uit het rijke leven van Huldrych Zwingli.

Na het boekje te hebben gelezen moet ik echter zeggen dat de titel ervan misleidend is. Afgaande op de titel 'Evangeliën tussen pacifisme en geweld' verwacht je een verhandeling over pacifisme en geweld, vanuit het evangelie bekeken. En daarvan is niet of nauwelijks sprake. De titel had beter gewoon 'Huldrych Zwingli' kunnen zijn, welke naam nu slechts ondertitel is. Hooguit had het ook 'Zwingli, de legerpredikant' kunnen heten, want we leren uit het boekje dat Zwingli reeds vroeg dit ambt gedurende een deel van zijn werktijd vervulde, — hoewel hij bij Erasmus een zeker pacifisme had leren kennen —; dat hij strategieën ontwierp voor Zürich's oorlogsvoering; dat hij meeging in het strijdgewoel en daarin ook is gesneuveld.

Het is toch wel opmerkelijk dat alle drie reformatoren, Luther, Zwingli en Calvijn — zich bepaald niet schaamden voor overheidssysteem; dat ze geen van drieën terugschrokken voor het toepassen van geweld. Het optreden van de reformatoren mag in onze tijd zeker een aanleiding zijn tot hernieuwd Schriftonderzoek: wat zegt het evangelie over pacifisme en/of geweld? Staat het evangelie daar inderdaad op een of andere manier tussen en wijst ze misschien een van de twee af? Jammer dat dr Witteveen deze titel 'Het evangelie tussen pacifisme en geweld' niet wat duidelijker heeft toegelicht. Dat zou waarschijnlijk de moeite waard zijn geweest.

Niet alleen Zwingli's houding ten aanzien van overheid en geweld, maar héél het optreden van de reformator wordt té onkritisch behandeld in dit boek. Het is duidelijk dat dr Witteveen zich enthousiast heeft ingewerkt in de bestaande literatuur van en over Zwingli, maar in zijn enthousiasme klinkt de kritische noot te weinig door. Uit allerlei citaten, opgetekend uit de mond van tijdgenoten en uit details van Zwingli's optreden krijgen we een beeld van iemand, beschreven in een stijl die niet helemaal vrij is van een protestantse heiligenverering.

Amsterdam. daan van alten

Boekaankondiging

„De geschiedenis der Godsopenbaring” Verschijnt in 6 delen, prachtbands met goudstempel à f 32,— per deel bij Uitg. J. Boersma, Enschede.

Van de Geschiedenis der Godsopenbaring zal dezer dagen het 6e deel verschijnen. Het behandelt de historie van de scheuring van de Davidische Rijk tot de wegvoering van het Judentum naar Babel en dus

het einde van het Rijk van Davids nakomelingen.

De schrijver heeft er een overzichtelijk geheel van gemaakt met de vermoedelijke jaartallen boven elk hoofdstuk. Geraadpleegd is blijkens de voetnoten, de literatuur van prof. C. van Gelderen en prof. W. H. Gispen, A. Noordzij, A. Jirku, E. J. Thiele e.a. Gepoogd is, de lijn der heilshistorie te doen zien, die door heel dit werk heen getrokken is. Nieuw is de aan Thiele ontleende tijdsberekening in de geschiedenis van de latere koningen van Juda, die men meende niet juist in de Schrift zou zijn opgenomen. Evenzo het opsporen van de eigenlijke oorzaak van Rehabeams verandering van standpunt, waardoor de scheuring is voltrokken; breedvoerig is de beschrijving van de wonderen door de dienst van Eliza. Geëindigd wordt met het Messiaans perspectief. Het is overbodig te zeggen, dat de auteur zich strikt gehouden heeft aan de door de HEERE geïnspireerde tekst.

Tevens mogen wij u verwijzen naar de tweede druk van de reeds verschenen delen, waarvan „Genesis” een belangrijke verandering heeft ondergaan met name inzake de schepingsdagen. In nauwe binding met de tekst wordt de tegenwoordig uitgebrachte kritiek op grond van de Schrift (ook in latere Bijbelboeken) pertinent afgewezen. Evenzo de kritiek op de gegeven verklaring inzake de verkiezing van Jakob en de verwerping van Esau bij het licht van o.a. Rom. 9. Mede om de prijs te drukken zijn „Genesis” en ook de volgende delen hier en daar wat ingekort met name door weglating van de aantekeningen die gemist kunnen worden, althans voor een groot deel.

Tenslotte geldt, dat deze boeken geen verzameling van wetenschappelijke scripties zijn, maar geschreven voor het volk.

(INGEZONDEN)

Getrapt... sibboleth...??

Laat ik maar met de deur in huis vallen en zeggen dat er vreugde in m'n hart is vanwege het tegenstuur dat collega Holwerda enige tijd geleden gaf in ons blad onder „kerkelijk leven”.

Met Paulus als een soort „kerkverband in persoon” — zoals een andere collega kwam op te merken — was de schrik me een beetje om het hart geslagen.

Wanneer ik nu toch op dit schrijven inga is dat niet om hetgeen hij schreef af te zwakken. Integendeel!

Het gaat me even over die getrapte afvaardiging.

Collega H. zegt daarvan: „Ik geef toe, deze kwestie is niet de belangrijkste zaak”.

Hierin is bijvoorbeeld de kerkeraad van Kampen het volledig met mijn collega eens. Getuigde hetgeen deze raad schreef toen hij meedeelde ter wille van de band met de zuisterkerken de zogenaamde getrapte afvaardiging te willen aanvaarden.

Genoemde raad schreef daar bij:

„De raad doet dit daar hij van oordeel is dat gevaar van heerschappijvoering niet zozeer schuilt in de WIJZE waarop een bijeenkomst wordt samengesteld, alswel in de BEVOEGDHEID (MAGT) die haar in tegenspraak met de Heilige Schrift zou kunnen worden verleend.”

Nadat m'n collega echter gezegd heeft toe te geven dat dit niet de belangrijkste zaak is, gaat hij die zaak weer zo zwaar laden dat je er uit af kunt lezen...

„welke VISIE men op regionale en landelijke kerkelijke samenkomsten heeft.”

Zo wordt dus in zijn betoog deze „niet belangrijke zaak” het sibboleth waaraan je iemands visie kunt aflezen en kennen.

Uit het vervolg van het betoog blijkt: Wie getrapte afvaardiging aanvaardt ziet deze samenkomsten NIET als SAMENWERKINGSVERGADERINGEN... MAAR als MACHTSORGANEN BOVEN DE PLAATSELIJKE GEMEENTEN.

En dat sibboleth zet ons in de mist! De kerkeraad van Kampen b.v. die uitsprak: Ter wille van de band met de zusterkerken aanvaardden we die getrapte afvaardiging... diezelfde kerkeraad sprak uit en maakte de zusterkerken bekend:

„Kerken mogen nooit de haar van Christuswege verleende macht overdragen op regionale of landelijke vergaderingen. Zelfs mogen zij niet een deel van die macht delegeren. Dan zouden zij doen alsof zij kunnen en mogen beschikken over wat de Heere Christus uitsluitend aan haar gegeven heeft en zodoende tegen Zijn bevel ingaan en aan Zijn macht zich vergrijpen.”

Hier is dus een kerkeraad die WEL getrapte afvaardiging aanvaardt en TOCH zegt dat zulke bijeenkomsten nooit en te nimmer met enige macht mogen worden bekleed. Dat blijkt ook wanneer de raad opmerkt:

„Verder zullen deze vergaderingen zich moeten beperken tot het geven van adviezen of het maken van afspraken...”

Hier is dus een kerkeraad die voluit blijft zeggen dat het SAMENWERKINGSVERGADERINGEN zullen zijn maar toch getrapte afvaardiging aanvaardt.

Hier past dus het sibboleth van mijn collega niet.

Trouwens iets waarvan je zelf zegt: „deze kwestie is niet de belangrijkste” kan en mag nooit sibboleth zijn. Wat is nu het gevaar?

Zó schrijven over getrapt of niet getrapt, komt de zaak waar het om gaat en die WEL uiterst belangrijk is in de mist. Deze zaak: MACHTSORGANEN boven de plaatselijke gemeenten JA of NEEN?

Die vraag kan en mag en moet sibboleth zijn.

Want hier zouden we ons kunnen vergrijpen aan Christus' macht en — zoals de raad van Kampen opmerkte — ingaan tegen ZIJN bevel. Daar zullen de beslissingen vallen. Om het maar even heel duidelijk te zeggen.

Met de raad van Kampen aanvaard ik getrapte afvaardiging.

Maar ik heb er straks geen moeite mee als op het convent mijn collega en een ouderling zijn als RECHTSTREEKSE afgevaardigden van de kerk van Doorn.

We zullen daarom best en goed bijeen zijn.

Dat is immers „niet de belangrijkste” zaak.

Zitten daar straks echter broeders afgevaardigden die willens en wetens zouden werken naar een MACHTSORGAAN boven de plaatselijke gemeente Kampen; dan zou ik met deze broeders NIET verder kunnen. In zulk een tot MACHTSORGAAN geworden bijeenkomst zou ik naar de duidelijke uitspraak van mijn kerkeraad NIET mogen meewerken. Ik mag immers niet meewerken in wat mijn kerkeraad terecht noemde „ingaan tegen de Heere Christus en een zich vergrijpen aan ZIJN macht.”

Daarover zullen we grondig door moeten spreken.

En daarin zijn in ieder geval de raad van de kerk, die mijn collega dient en de raad van de kerk, die ik mag dienen het volkomen eens. Ook al verschillen we over... getrapt of niet getrapt.

In plaats van nu over dat laatste te strijden lijkt het me nuttiger voor de eerste samen te staan.

Dan weten we waar we „ja” of „neen” op zeggen.

H. Stolk

DE GESCHIEDENIS DER GODSOPENBARING

door Ds I. de Wolff

6 DELEN IN PRACHTBAND

In dit werk van jarenlange studie heeft de schrijver bedoeld voor ieder inzicht te verschaffen in de ontwikkelingsgang van Gods openbaring.

Deel 6 (laatste deel) verschijnt deze maand, vervolgens dit jaar achtereenvolgens herdrukken van delen 1-2-3-4 en 5.

Prijs per deel f 32,00.

Voorintekensprijs tot 25 februari '75 f 27,00 per deel.

Stuur onderstaande bestelbon omgaand aan Uw Boekhandelaar of rechtstreeks aan Drukkerij J. Boersma. Antwoordnummer 64, Enschede (kan zonder postzegel). Prospectus gaarne op aanvraag.

Ondergetekende

..... wenst in te tekenen op 6 delen van „Geschiedenis der Godsopenbaring” voor Intekensprijs à f 27,00 per deel.

Betaling na ontvangst per deel f 10,00 per maand

Handtekening,

Kerknieuws

's-Gravenhage-Zuid/West — Uit het Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 13 januari 1975: „Deputaten van binnenverb. kerken voor corr. met buitenlandse kerken zien geen aanleiding om voorlichting inzake buitenverb. kerk van Den Haag Z.W. te herzien: de simpele betuiging van instemming, die de ambtsdragers afleggen, houdt geen enkele verklaring en geen enkele belofte meer in; het is een gebaar-zonderinhoud. Voor deze praktijk kunnen zij geen ander motief ontdekken dan „het geven van ruimte voor afwijkingen”. De kerkeraad concludeert, dat volgens deze deputaten de door de ambtsdragers afgelegde belofte hun ambt „gelijk dit hiervoor beschreven is, volgens deze leer getrouw naar vermogen te bedienen” — een belofte afgelegd voor God en Zijn heilige gemeente — van nul en gener waarde is. En betrekend de betuiging van instemming dan niets? Is het klimaat, waarin de gemeente mag leven, dan slechts bepaald door verklaring en beloften-op-papier? We kennen gelukkig een ander klimaat. De typering „geven van ruimte voor afwijkingen” wijst helaas op het nog altijd bestaande wantrouwen waarmee men broeders tegemoet treedt.”

Oegstgeest — Uit de kerkeraadsvergadering van 9 januari 1975: „Ten aanzien van het voorgaan van predikanten van buiten onze kerken, wordt het reeds enige jaren door de gemeente ingenomen standpunt als volgt nog eens geformuleerd: „In principe kan zich de mogelijkheid

voordoen, dat in concrete situaties predikanten van „binnenverbandse” kerken voorgaan in onze eredienst. Dit is van geval tot geval ter beoordeling van de kerkeraad”.

Langerak — Scriba: L. Sterrenburg, Lekdijk 108, Langerak, Adres kerkeraad: ds H. A. Strating, Lekdijk 82b, Langerak, tel. 01843-232.

In de vakature, die ontstaan is door vervroegd emeritaat van ds H. Amelink, ontving de kerk van Langerak in kand. H. A. Strating uit Emmeloord op zondag 19 jan. jl. een nieuwe Herder en Leraar.

De bevestiging in de morgendienst vond plaats door ds H. van Ommen te Arnhem met als tekst: Ezechiël 3:4-9: „Ezechiël wordt uitgezonden het Woord des Heren te verkondigen”. Dit thema werd nader uitgewerkt in:

1e het adres van die verkondiging;
2e de reactie op die verkondiging;
3e de kracht van die verkondiging. Aan de handoplegging nam ds G. van Keulen te Leerdam deel.

In een stampvol kerkgebouw deed ds H. A. Strating 's middags intrede. Hij bediende het Woord Gods uit Jeremia 6:16a en b: „Zo zegt de Here: Gaat staan aan de wegen, en ziet en vraagt naar de oude paden, waar toch de goede weg is, opdat gij die gaat en rust vindt voor Uw ziel.”

Het thema van de preek was: „God, Die Zijn volk oproept tot het blijven gaan op de oude (= eeuwige) paden”.

Eén en ander werd uitgewerkt in 3 punten:

1. waarom tot dit blijven gaan wordt opgeroepen;
2. hoe dit blijven gaan moet gebeuren;
3. wat de vruchten op dit blijven gaan zijn.

Na de dienst sprak de (2e) praeses van de kerkeraad, br. W. Kampman, de gemeente en ds Strating met zijn gezin toe.

Achtereenvolgens voerden het woord de oudste broer van ds Strating, de heer A. Strating uit Loosdrecht; de heer H. Stellingwerf namens de kerkeraad van Emmeloord; ds H. van Ommen als vriend en bevestiger; de heer G. Berghuis, rector van de Chr. Scholengemeenschap in Emmeloord, waar ds Strating tot 1 jan. '75 leraar aan de Mavo-afdeling was; ds G. van Atten te Gorinchem namens de classis en als consulent; de predikanten van de Ned. Herv. gemeente en van de Chr. Geref. kerk ter plaatse en tenslotte burgemeester De Boer van Langerak.

Ds Strating bedankte de sprekers voor hun woorden tot hem gericht; ook zijn vrouw en kinderen betrok hij hierbij.

Nadat allen ps. 146:8 gezongen hadden, gingen gemeente, genodigden en belangstellenden dankbaar en blij huiswaarts.

Als bijzonderheid kan nog vermeld worden, dat ds Strating de eerste in de Geref. kerken (b.v.) is, die eind vorig jaar candidaatsexamen deed aan de Theologische Hogeschool van de Chr. Geref. Kerken te Apeldoorn en de enige candidaat die in 1974 beroepbaar werd gesteld. Uit 5 beroepen werd dat naar Langerak aangenomen.

ART. 37 DER NED. GEL. BEL.

GETOETST

AAN DE H. SCHRIFT

De foutieve vertaling van de tekst Matth. 24:3, is mede de oorzaak van het Israëlprobleem.

Uitgave:

„De waarheid der Schriften”
Rotterdam.

Giro 346974. Prijs f 1,50 + 75 ct. porto. Tel. (010) 652972.

DEN HAM (Ov.)

3 ZOMERHUISJES TE HUUR

in prachtige bosrijke omgeving.
Bezet van 12 t/m 26 juli.

Tel. 05495-1617 (n.o.z.)

TE HUUR

5 à 6 PERS. CARAVAN

met koelk., verw. en voortent,
in bosrijke omgeving van Dalfsen. Veel privacy.
Zwem- en kleuterbad aanw.

P. Bijlsma, Esschingstr. 41, Dalfsen
Tel. 05293-1436.

Ons vakantie reisplan 1975

OOSTENRIJK

Deze unieke jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 16de keer. Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar weer 3 reizen maken, om teleurstellingen te voorkomen: schrijf per omgaande.

De kampeerboerderij van mevr. Platz in het bergdorp Schwarzenberg bied ons volop de gelegenheid van deze kampreis te genieten.

's Morgens vroeg met de bus weg, 's avonds in Oostenrijk.

De prijs, alles inbegrepen: verzekeringen, bustochten, etc.

De data is als volgt:	Prijs
7 juli t.m. 16 juli	f 375,—
17 juli t.m. 26 juli	f 375,—
28 juli t.m. 6 aug.	f 375,—

Folder op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider:

JAN WIJNSMA,
Langgrouwsterweg 39, Nijkerk (O-D),
Post Metslawier, Fr.
Tel. 05192-293 - b.g.g. 294.

Wanneer U dit wenst,
dan kunt U binnenkort kennismaken met het

PAASNUMMER van de EB.....

we hebben nog geen nummers beschikbaar,
maar omdat de EB al meer dan 40 jaar een vertrouwd
begrip is (!), zal het voor u geen bezwaar vormen
om toch vast te bestellen. 't Is vertrouwd!

- ★ uitstekende evangelisatielectuur met positieve inhoud!
- ★ de EB — één van de weinige christelijke weekbladen die nog steeds verschijnen!
- ★ een jaarabonnement kost f 12,75, (incl. verzendkosten)
- ★ de pakketprijs varieert van 20—10 cent per ex.

Mogen wij spoedig iets van u horen?

P.S. Over enkele weken hebben wij ook proefnummers van het Pinksternummer beschikbaar. Voor uw start van het zomerwerk.

adres: STICHTING ELISABETHBODE

POSTBUS 100 — LOCHEM — TEL. 0 5730 - 2770 ('s avonds 2526)

Redactieleden

Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.